

існувало (основні умови праці встановлювались за погодженням сторін чи за велінням наймача трудової сили), а саме – в сукупному регулюванні «трудових правовідносин» звичаєвим правом та писаним руським правом, сформованим на правових звичаях.

Список використаних джерел:

1. Гладкий В. В. Мінливість і занепад законодавства: постановка питання. *Актуальні проблеми реформування сучасного законодавства*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14–15 вересня 2018 р.). Херсон: Вид-во «Молодий вчений», 2018. С. 5–10. DOI: 10.5281/zenodo.1403903.
2. Пузанова В. В. Концептуалізація правового режиму трудової відповідальності. *Проблеми юридичної науки очима молодих науковців*: збірник наукових праць учасників XII Всеукр. студент. наук.-практ. конф. (м. Київ, 06 грудня 2018 р.). Київ: Вид-во НУБіП України, 2018. С. 150–152.
3. Іванов В. М. *Історія держави і права України*: підручник. Київ: Вид-во КУП НАНУ, 2013. 892 с.
4. Удовенко І. О. Специфіка процесу формування та становлення найманої праці в умовах феодалізму на землях Київської Русі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 14. Ч. 3. С. 12–15.
5. Соболев С. А. История становления трудового договора в России. *Государство и право*. 2002. № 2. С. 93–102.
6. Таль Л. С. *Трудовой договор. Цивилистическое исследование*. Ярославль: Тип. Губ. правл., 1913. Ч. 1 Общие учения. 632 с.
7. Бородин Е. Н. Общественные отношения, входящие в предмет трудового права России (история вопроса). *Проблемы экономики и юридической практики*. 2011. № 6. С. 26–31.
8. Видюков В. А., Проулочнов Д. В. История формирования трудового права и современные векторы его развития. *Экономика. Право. Менеджмент: современные проблемы и тенденции развития*: материалы XII Межд. науч.-практ. конф. Краснодар: Изд-во ИП Акелян Н. С., 2016. С. 1–16.
9. Миронов В. И. *Трудовое право*: учебник для вузов. Санкт-Петербург: Изд-во «Питер», 2009. 866 с.
10. Ігнатоускі У. М. *Кароткі нарыс гісторыі Беларусі*. Мінск: Выд-ва «Беларусь», 1992. 190 с.

Цезар А.Р.

студентка,

Науковий керівник: Ланцедова Ю.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний авіаційний університет

ПРИНЦИП РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Процесуальні строки становлять дієвий засіб, що сприяє забезпеченню швидкого досудового розслідування і судового розгляду, як одного із завдань

кримінального процесу, визначених ст. 2 Кримінально-процесуального Кодексу України. Процесуальні строки є невід'ємним складовим елементом кримінально-процесуальних форм і механізмів регулювання, адже виступають юридичними засобами врегулювання кримінальних процесуальних відносин.

Дослідження проблемних питань, пов'язаних із визначенням поняття та видів процесуальних строків, розумності цих строків, порядку їхнього обчислення, додержання та поновлення, присвячена значна увага вчених. Серед багатьох інших, особливу увагу слід приділити роботам С. О. Заїки, Я. П. Зейкана, В. Т. Маляренка, М. М. Михеєнка, В. О. Попелюшка, адже вони досліджували питання розумності строків, присвячуючи їм свої роботи повністю, а не розглядаючи їх як один із пунктів.

У ст. 28 Кримінально-процесуального Кодексу України зазначено поняття «розумні строки», де розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачені КПК України строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень. Проте із набранням чинності КПК України проблема забезпечення дієвості засади розумності строків в Україні знову набула своєї актуальності, наслідком чого стала велика кількість звернень громадян України до Європейського суду з прав людини з приводу порушень вимог ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, в якій йдеться мова про те, що «кожен має право на справедливий та публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом...» [1].

В Україні категорія розумності строків розглядалася ще до прийняття КПК України 2012 року. Зокрема, у своєму рішенні Конституційний Суд України щодо «розумності» строків досудового слідства висловив таку позицію: «Поняття «розумний строк досудового слідства» є оціночним, тобто таким, що визначається у кожному конкретному випадку з огляду на сукупність усіх обставин вчинення і розслідування злочину. Визначення розумного строку досудового слідства залежить від багатьох факторів, включаючи обсяг і складність справи, кількість слідчих дій, число потерпілих та свідків, необхідність проведення експертиз та отримання висновків тощо. Але за будь-яких обставин строк досудового слідства не повинен перевищувати меж необхідності» [3].

У 2006 році Верховний Суд України надав відповідні роз'яснення головам апеляційних судів, направивши їм листа, у якому зазначено, що відповідно до тлумачення Європейського суду з прав людини положень ч. 1 ст. 6 Конвенції з прав людини, тривалість провадження у кримінальній справі для цілей цієї статті розпочинається з моменту винесення постанови про притягнення особи як обвинуваченого, затримання особи за підозрою у скоєнні злочину чи допиту її як підозрюваного (навіть допиту особи як свідка, якщо з протоколу допиту вбачається, що на момент допиту слідчий уже підозрював допитуваного у причетності до конкретного злочину) залежно від того, яка з указаних подій сталася раніше, і закінчується винесенням остаточного

рішення у кримінальній справі. При цьому період розгляду кримінальної справи не ділиться на стадії досудового слідства та судового розгляду й аналізується з точки зору його розумності в цілому [4]. Таким чином, Верховний Суд України звернув увагу судів на те, що дія правила щодо розумності строків розповсюджується на усе кримінальне провадження, а не лише на його досудову частину, як зазначав Конституційний суд.

Визначення розумного строку, відповідно до ст. 28 Кримінально-процесуального Кодексу України, залежить від багатьох факторів, зокрема від:

1. Складності кримінального провадження, яке визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачених та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування.

2. Поведінки учасників кримінального провадження.

3. Способу здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень [2].

На нашу думку, на практиці є й інші важливі критерії, які впливають на визначення розумності строків, зокрема, навантаження на слідчого, характер протидії розслідуванню з боку учасників кримінального провадження, рівень кваліфікації слідчого, технічне, матеріальне та інші види забезпечення розслідування. Також, законодавець не розкрив зміст критеріїв «розумності строків», що викликає складнощі в процесі застосування цих самих строків на практиці.

Єдине, що не викликає заперечень в плані аргументації та роз'яснення, так це ч. 4 ст. 28 КПК України, згідно з якою «кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою, неповнолітньої особи повинно бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово».

Таким чином, ст. 28 КПК України, яка закріплює принцип розумності строків, потребує суттєвого удосконалення, оскільки кожна із частин цієї статті викликає безліч непорозумінь та неоднозначностей при застосуванні їх на практиці, а це в свою чергу призводить до суперечностей на різних етапах кримінального провадження і, як наслідок, до порушення прав людини, які потім слугують приводом для звернення до Європейського суду з прав людини за захистом порушених прав.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
2. Кримінально-процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 / Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – Ст. 88.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) від 30 січня 2003 року // Вісник Конституційного суду України. – 2003. – № 1. – Ст. 24.

4. Щодо перевищення розумних строків розгляду справ / Лист Верховного Суду України головам апеляційних судів від 25 січня 2006 року. № 1–5/45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.helsinki.org.ua>

Шахрайчук А.М.

*старший судовий експерт сектору дактилоскопічного обліку,
Рівненський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

**СИСТЕМА: ДЕМОКРАТИЧНА ДЕРЖАВА,
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ПРАВО В УКРАЇНІ**

Актуальність теми. Право, демократична держава та громадянське суспільство тісно переплітаються природою свого існування та перебувають у постійному і безперервному розвитку. Взаємозв'язок зазначених елементів підтверджується історією, яка свідчить, що з часом змінюються лише форма, інтенсивність та кількість контактів між ними. Починаючи з дня здобуття Україною незалежності, вивчення змін у її правовій системі, особливостей її демократизації та розвитку громадянського суспільства в рамках єдиної системи не проводилось, а реалії свідчать, що населення України не лише прагне мати та розвивати такі інститути, як: право, держава та громадянське суспільство, а й приймає активну участь в їх системних реформах.

Основна частина. Такі науковці, як А. П. Миколаєць, Р. М. Лещенко, Г. В. Берченко, О. О. Сидоренко, А. Кваша, О. В. Славна та багато інших займались вивченням, аналізом та висвітленням за їх результатами різних площин та складових громадянського суспільства, держави та права в Україні.

На сьогодні не існує держав, які б знаходились за межами постійної динаміки змін та реформ, а характерною рисою сучасного світу є взаємопроникнення культур і принципів права, яке може бути описане такими поняттями, як конвергенція, інтеграція, асиміляція, творча взаємодія. Окреслені цими поняттями динамічні процеси, з одного боку, сприяють формуванню єдиної світової спільноти, а з іншого – супроводжуються протилежними процесами, спрямованими на визначення культурної ідентичності, правової автономності та породжують низку теоретично й практично важливих питань, що торкаються різних сторін держави і права. Йдеться про вимоги, що висуваються правовим системам сучасності процесами глобалізації [1, с. 1].

В Україні до нині відбуваються та плануються масштабні перетворення, які є необхідними для становлення правової демократичної держави, але через наявність фактів порушення принципів верховенства права та інших, які були утверджені та захищаються міжнародною спільнотою, в ідейних рядах реформ продовжує займати актуальне місце проблема взаємодії громадянського суспільства і правової, демократичної держави.